

Ο νους ως ηγεμόνας.

Ιερομόναχος Ιουστίνος.

Το «ηγεμονικό του νοός»! Ο νους δηλαδή ως ηγεμόνας, αρχηγός και οδηγός του όλου ανθρώπου. Δεόταν στον Θεό ο Δαβίδ «Με πνεύμα ηγεμονικό στήριξέ με» (Ψαλμ. 50.14).

Είχε πικρή πείρα. Όταν είχε αφεθεί προηγουμένως στα ορμέφυτά του και είχε φιμώσει τη λογική του, είχε πέσει στο διπλό κακούργημα της μοιχείας και του φόνου. Γι' αυτό στον «Ψαλμό της μετανοίας» περιέλαβε το αίτημα προς τον Ύψιστο «Πνεύματι ηγεμονικώ στήριξόν με», δηλαδή «Υστερινή μου γνώση και να σ' είχα πρώτα». Όχι έκδοτος στα πάθη, αλλά ηνιοχούμενος από τη σκέψη.

Ο σωστός και λαμπρυσμένος νους «απελεύθερος Κυρίου εστί» (Α' Κορ. 7.22), οπότε φωτιζόμενος και ελλαμπόμενος από τη Χάρη αποκτά τη μεγάλη αρετή της διακρίσεως. Διακρίνει τα πράγματα τηλαυγώς και πραγματικώς, ώστε δεν λαθεύει στις κρίσεις του, ώστε ενεργεί ενδεδειγμένα. Μπαίνει σε όλα μπροστά και δίνει ορθές κατευθύνσεις, αντίθετα για παράδειγμα από ένα νου υπερφίαλο, και άρα ανόητο, που πέφτει από αποτυχία σε αποτυχία.

Ο κακός ορθολογισμός εξάλλου, ο «λαθολογισμός», μαραζώνει και μαραίνει σπουδαίες ψυχικές δυνάμεις και λειτουργίες εν ονόματι τάχα

του «ρεαλισμού», του πραγματισμού. Είναι λ.χ. στεγνός και ψυχρός, ξηρός, δύσκολα είναι ευαίσθητος και ποιητικός.

Η συνετή λογική και «λογική» λογική ξέρει τα όρια των δυνατοτήτων της, αυτό που δεν ήξερε στην αρχή ο φιλόσοφος ιερός Αυγουστίνος.

Ενώ δηλαδή ήταν ήδη επίσκοπος, κάποτε σε μια ακρογιαλιά φιλοσοφούσε και προσπαθούσε να εμβαθύνει στα μυστήρια της πίστεως.

Σε μια στιγμή παρατήρησε ένα παιδάκι που είχε ανοίξει ένα λάκκο και μ' ένα κουβαδάκι έπαιρνε νερό από τη θάλασσα και το άδειαζε στον λάκκο.

« – Τι κάνεις εκεί, μικρούλη μου; – Αδειάζω το πέλαγος στον λάκκο μου. – Μα γίνεται τούτο; Είναι αδύνατο. – Και συ μπορείς να χωρέσεις τον ωκεανό των θείων μυστηρίων στον περιορισμένο σου νου;» (Εις τον Ιερόν Αυγουστίνον [Α'], Εκδ. «Χριστιανική Ελπίς», Θεσσαλονίκη [1970] σελ. 52-53).

Τυφλός στην άβυσσο μετράει την άμμο, θα έλεγε η Κλίμαξ (30.2). Η συνετή λογική ξέρει ότι είναι πεπερασμένη και συγκεκριμένων δυνατοτήτων, και ακόμη ότι πέρα από την αντίληψη της ύλης και του επιστητού υπάρχουν οι πνευματικές λειτουργίες, το υπερφυσικό και η πίστη. Αξιολογεί τις αξίες και δίνει την προτεραιότητα στην πίστη, στην αγάπη και στις λοιπές αρετές.

Μια τέτοια ιεράρχηση αποδεικνύει μυαλό πρώτης γραμμής, «ρεαλιστικό», αφού γνωρίζει ότι οι αισθήσεις «πιάνουν» μόνο το επιστητό και μάλιστα ένα μικρό μέρος του· αγνοούμε πλείστα από το Σύμπαν, τον μακρόκοσμο αλλά και από τον μικρόκοσμο.

Όταν η επιστήμη αυτοθεώνεται, καταστρέφεται. Γράφει ο Ντοστογιέφσκυ: «Δεν έχουν λοιπόν διαστρεβλώσει την εικόνα του Θεού και την αλήθεια Του; Έχουν την επιστήμη τους, μα επιστήμη υποταγμένη στις αισθήσεις. Όσο για τον κόσμο του πνεύματος, που είναι το άλλο μισό, και το πιο ανώτερο μισό του ανθρώπου, τον απωθούν, του φέρνονται επιπόλαια, τον βασανίζουν με μίσος» (Αδελφοί Καραμαζώφ, Βιβλίο Έκτο, 3, ε').

Λοιπόν η λογική θα σου πει αν κάποτε πρέπει να φέρεσαι έλλογα «παράλογα». Δεν είναι το μυαλό ο αυτοσκοπός, αλλά το μέσο. Όχι το μυαλό για το μυαλό, αλλά το μυαλό για τον άνθρωπο. Αυτή είναι η αδαμάντινη βάση για ορθές τοποθετήσεις και αντιμετώπισεις.

Ας κάνουμε λίγες αναφορές στον παρελθόν προς επίρρωση των ανωτέρω.

Είναι γνωστή η μοναχική υπακοή, κατά την οποία ο αρχάριος μοναχός απαρνείται και την «πεπτωκυία» λογική του και την υποτάσσει στη λογική του γέροντά του. Έτσι θα την ανακτήσει αργότερα αναστημένη και καθαρισμένη, αποθεραπευμένη και αγία πια.

Συναφώς ο αββάς Δωρόθεος εξομολογείται πως σε στιγμές που χρειαζόταν να δοθεί κάποια λύση, να ενεργήσει κάτι, το μυαλό του έλεγε να μη ρωτήσει τον επιστάτη του. Γνώριζε από πριν τι θα του απαντούσε εκείνος· θα του έδινε εντολή να κάνει ό,τι σκεφτόταν ο ίδιος ο Δωρόθεος.

Ωστόσο ο όσιος, για να περισώσει την αρετή της ταπεινοφροσύνης, επιτιμούσε το μυαλό του σφοδρά: «Ανάθεμα, λογισμέ μου, σε σένα και στη φρονιμάδα σου! Μ' όλο που το ίδιο σκέφτομαι με τον γέροντα, όμως εκείνον τον φωτίζει το Άγιο Πνεύμα, ενώ εμένα μου το υποβάλλει ο διάβολος!» (Ε' Διδασκαλία, 9[66]). Ήταν πανέξυπνος. Μόνο ένας πανέξυπνος μπορούσε ν' αποδυναμώσει έτσι και να εξουδετερώσει την παγίδα του πονηρού.

Παρόμοια ή και σε υψηλότερο βαθμό ήσαν ευφυείς οι δια Χριστόν σαλοί. Προσποιούνταν τους ανισόρροπους, τους εκκεντρικούς και τους βραδύνοες τόσο έξυπνα, που δεν τους έπαιρναν είδηση οι «γνωστικοί», οι «λογικοί». Ενέπαιζαν τους πάντες, οπότε «αναγκαζόταν» ενίοτε να επεμβαίνει ο Θεός για να τους αποκαλύπτει. Έτσι συνέβη και με την οσία Ισιδώρα.

Οι τρεις δυνατοί του Δαβίδ: Πέρασαν μέσα από τις γραμμές των εχθρών για να του φέρουν νερό που διψούσε. Οι τρεις ήρωες είχαν κοινό νου να καταλάβουν ότι ήταν παράτολμο και παράλογο το εγχείρημά τους,

μα η λογική τους παραχωρούσε τα πρωτεία στην αγάπη του βασιλιά τους (Β' Βασ. 23.14-17).

Στη συνέχεια ο Αβραάμ –ας μιλήσουμε τώρα κάπως πλατύτερα γι' αυτόν. Παίρνει διαταγή από τον Θεό να θυσιάσει το μοναδικό πια και επιπλέον «γνήσιο» παιδί του, τον Ισαάκ – το άλλο του παιδί, ο Ισμαήλ, είχε διωχθεί, και επίσης ήταν παιδί «δευτέρας τάξεως», παιδί δούλης και όχι «δια της επαγγελίας», δηλαδή δια της θείας υποσχέσεως (Γαλ. 4.21-23).

Ο Αβραάμ και η Σάρρα είναι γέροντες και μάλιστα η δεύτερη ήταν στείρα μακροχρόνια. Μόλις και μετά βίας απέκτησαν ανέλπιστα τον Ισαάκ σε προχωρημένη άγωνα ηλικία και μάλιστα μόνο έπειτα από τη θεϊκή υπόσχεση. Επιπρόσθετα ο Παντοδύναμος είχε προαναγγείλει στον Αβραάμ ότι θα γινόταν γενάρχης πολυπληθούς έθνους μέσω του Ισαάκ. Και μαζί με όλα τούτα εκαλείτο να κάνει φόνο, και τι φόνο! του σπλάχνου του...

Τα δεδομένα ήσαν τόσο ισχυρά, επικουρούμενα και από το γονικό φίλτρο, που και ένας καθυστερημένος διανοητικά θα προέκρινε τη «λογική» αντίδραση, δηλαδή την απείθεια στον Θεό.

Δεν ήταν αμβλύνους ο τραγικός εκείνες τις στιγμές πατέρας. Ήταν οξυνούστατος, αλλά στη θυσία του Ισαάκ ο νους του προκρίνει την αγάπη και πίστη του Θεού του (Γεν. κεφ. 15-22). Η δε πίστη με τη σειρά της τον βεβαίωσε –υποσχετικά στην ανάγκη– «ότι δύναται ο Θεός εκ των λίθων... εγείρει τέκνα τω Αβραάμ» (Ματθ. 3.9).

«Παρανοϊκά» τέλος –ας μας συγχωρήσει ο Κύριος τη φαινομενική ασέβεια– έπραξε η ίδια η πάνσοφη Αγία Τριάς: Θυσιάσθηκε ο Θεάνθρωπος χάριν της αγάπης μας.

Ιερομόναχος Ιουστίνος.

Πηγή : <https://www.koinoniaorthodoxias.org/>